

Valsts instrumenti pārstrukturēšanas atbalstam Eiropā

Kopsavilkums

Ievads

Ar 2011. gada Uzņēmumu pārstrukturēšanas uzraudzības centra (*ERM*) ziņojumu ir izveidota valsts un sociālo partneru atbalsta pasākumu datu bāze, lai paredzētu un vadītu pārstrukturēšanu ES27 un Norvēģijā. Lai gan saimniecisko un cilvēku resursu pārstrukturēšana ražīgākas un ienesīgākas darbības veicināšanai ir būtiska Eiropas ekonomikas dinamisma attīstībai, tā var radīt problēmas darba ņēmējiem. Tādēļ ir būtiski, lai iestāžu rīcība un pieņemtā politika ne tikai veicinātu nepieciešamās strukturālās pārmaiņas, bet arī palīdzētu mazināt darba tirgus pielāgojumu iespējamo negatīvo ietekmi uz uzņēmumiem un darba ņēmējiem. Lai to sasniegtu, ir pieejami ļoti daudzi dažāda veida instrumenti, ko var izmantot pārstrukturēšanai. Tajos jābūt ietvertiem pārmaiņu paredzēšanas un vadības mehānismiem, darba ņēmēju un darba devēju vajadzību risinājumiem, kā arī tajos jābūt gandrīz visas sociāli ekonomiskās politikas jomas elementiem.

Politikas konteksts

Daudzus pētījumus un politikas analīzi šajā ziņā ir veikusi, piemēram, Eiropas Komisija, Eiropas sociālie partneri un Starptautiskā darba organizācija. Šā darba rezultātā ir iegūts ievērojams gadījumu izpētes, paraugprakses piemēru un politikas ziņojumu skaits, daudzi no tiem ir prezentēti darbnīcās un semināros visā Eiropā. Ar šo iepriekšējo darbu ir veikts ievērojams ieguldījums *ERM* datu bāzē. Šīs iniciatīvas pievienotā vērtība ir sistematizēt un klasificēt šos daudzus instrumentus un pasniegt tos loģiskā un pieejamā formātā, ļaujot politikas jomā iesaistītajiem dalībniekiem saskaņotā veidā un salīdzinošā perspektīvā izpētīt politikas instrumentu kopu.

Būtiskākie secinājumi

Izmantojot dažādus savus un citus avotus, Fonda personāls, veicot izpēti (literatūras un dokumentu pārskatīšana, meklēšana datu bāzē un Internetā, piedalīšanās semināros, konferencēs un darbnīcās, utt.), laikā no 2009. gada pavasara līdz 2011. gada pavasarim ir noteicis, apkopojis un iedalījis kategorijās gandrīz 400 būtiskus pārstrukturēšanas instrumentus. Tad 2010. gada beigās un 2011. gada sākumā šos instrumentus apstiprināja kā tādus, kurus savā darbā izmanto Fonda Eiropas Novērošanas centru tīkls. Dokumentus par tiesisko regulējumu attiecībā uz atlaišanas gadījumiem, pabalstiem atlaišanas gadījumā vai līdzīgām procedūrām neplāno iekļaut esošajā atbalsta instrumentu datu bāzē, bet plāno savākt un apkopot nākotnē. Datu bāzē nav iekļauti visi pieejamie pasākumi, tomēr to atjauninās, tiklīdz būs pieejama jauna informācija. Šo datu bāzi var uzskatīt par ideju krātuvi tiem valsts un privātajiem lēmumu pieņēmējiem, kuri saskaras ar pārstrukturēšanas procesiem. Vēl jāatzīmē, ka, tā kā pastāv zināmi metodoloģiskie ierobežojumi, pārsvarā uzmanība ir pievērsta valsts mēroga instrumentiem (nevis reģionālajiem un vietējiem pasākumiem, lai gan arī daži no tiem ir ietverti), kā arī pamata programmām, ko papildina pieejas, kuras uzskata par īpaši novatoriskām vai nestandarta pieejām.

Kā iepriekšējos *ERM* gada ziņojumos, arī šajā ir sniegts pārskats par pārstrukturēšanas darbībām Eiropas Savienībā. Astoņpadsmit mēnešu laikā no 2010. gada pirmā ceturkšņa līdz 2011. gada otrajam ceturksnim ir veikti ieraksti par vairāk nekā 1800 liela

mēroga pārstrukturēšanas gadījumiem. Tāpat kā kopš 2008. gada pirmā ceturkšņa, paziņoto darba vietu samazināšanās skaits vēl aizvien pārsniedz jaunizveidoto darba vietu skaitu katrā ceturksnī, lai gan pārstrukturēšanas darbību līmenis ir daudz zemāks nekā līmenis krīzes kulminācijas punktu ceturkšņos 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā. Nozaru līmenī visbūtiskākā attīstība bija straujais paziņotais darba vietu skaita kritums valsts pārvaldē. Tas veidoja gandrīz vienu trešdaļu no darba vietu skaita samazināšanās, apsteidzot rūpniecību, tādējādi valsts pārvalde kļuva par nozari, kuru 2010.–2011. gadā visvairāk skāra pārstrukturēšanās izraisītā darba vietu skaita samazināšanās. Tas skaidrojams ar valsts sektora izdevumu samazināšanu un vispārējās taupības pasākumu īstenošanu. Dalībvalstu valdības centās sakārtot budžetu pēc 2008.–2009. gada ārkārtas intervencēm banku/finanšu sistēmas glābšanai un izraisītās ekonomiskās lejupslīdes radītā posta.

Lai gan šķiet, ka tas ir ietekmējis nodarbinātību centrālajā valdībā un vietējās pašvaldībās, jo īpaši dažās visvairāk no ekonomiskās lejupslīdes cietušajās valstīs, piemēram, Latvijā, kā arī lielākās dalībvalstīs, piemēram, Apvienotajā Karalistē un Francijā, citās pārsvarā valsts finansētās nozarēs, piemēram, veselības aprūpē un izglītībā, nodarbinātības līmenis gan 2008.–2009. gada ekonomiskās lejupslīdes laikā, gan pēc tās ir turpinājis pieaugt. Saskaņā ar ES darbaspēka apsekojuma datiem veselības aprūpes nozarē ES27 laikā no 2008. gada pirmā ceturkšņa līdz 2011. gada pirmajam ceturksnim darba vietu skaits ir papildinājies par gandrīz 1,5 miljoniem jaunu darba vietu (+7 %).

Ekonomiskās lejupslīdes laikā vislielākais darba vietu skaita samazinājums bija ražošanas un būvniecības nozarē, bet no gada sākuma līdz 2011. gada vidum ir vērojama zināma atveseļošanās noteiktās

rūpniecības apakšnozarēs. Gan dažas augstāko tehnoloģiju apakšnozares, piemēram, auto/transportlīdzekļu, datoru/elektronikas un elektroiekārtu ražošanas, gan arī pārtikas ražošanas nozare ir atguvusi zināmu daļu no ekonomikas lejupslīdē zaudētajām darba vietām. Taču būvniecības nozarē nodarbinātības līmenis turpina kristies, pēdējo 12 mēnešu laikā pārsniedzot 2 % līmeni, jo šai cikliski jutīgajai nozarei nelielā atveseļošanās lielu labumu nav devusi.

Pēdējā gada laikā darba tirgus veiktspēja dažādās valstīs ir bijusi visai atšķirīga. Dažas no ekonomiskās lejupslīdes visvairāk ietekmētajām dalībvalstīm ir uzrādījušas uzmundrinošas atveseļošanās pazīmes. Nodarbinātības līmeņa pieaugums ir novērots visās Baltijas valstīs, Igaunijā darbaspēkam pieaugot par vairāk nekā 5 %. Līdzīga situācija ir arī Ziemeļeiropas „centrālajās” valstīs – Vācijā, Polijā un Zviedrijā, un to kaimiņvalstīs, kuras pēc lejupslīdes saglabājušas salīdzinoši neskartus darba tirgus. Tomēr vienlaicīgi dažu euro zonas dalībvalstu, piemēram, Grieķijas, Īrijas un Spānijas, nedienas ar valsts parādu ir būtiski ietekmējušas attiecīgos darba tirgus un turpina radīt nodarbinātības līmeņa kritumu. Arī Slovēnija un Bulgārija Eiropas divvirzienu darba tirgus maģistrālē ieņēmušas lēno joslu.

Apkopojot Eiropas divvirzienu darba tirgus abas puses rezultātus, jāsecina, ka darba vietu skaita pieaugums par nedaudz vairāk kā 1,3 miljoniem darba vietu ES27 laikā no 2010. gada pirmā ceturkšņa līdz 2011. gada pirmajam ceturksnim ir tikai mazliet labāks rādītājs salīdzinājumā ar atlabšanu bez darba vietu radīšanas, ņemot vērā piecus miljonus darba vietu, kas zaudētas iepriekšējos divos gados. Ir pamatots iemesls būt piesardzīgiem attiecībā uz nodarbinātības izredzēm Eiropā nākamajos divpadsmit mēnešos.

Papildu informācija

Ziņojums „Public instruments to support restructuring in Europe” („Valsts instrumenti pārstrukturēšanas atbalstam Eiropā”) ir pieejams: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1165.htm>

Atbalsta instrumentu datu bāze ir pieejama: <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/supportinstruments/>

Turpmākai informācijai lūdz sazināties ar *Irene Mandl*, pētniecības vadītāju, pa e-pastu ima@eurofound.europa.eu